

A sors hálójában

Újvidéki Színház: *Leonce és Léna*

„Mit meg nem tesznek az emberek unalmukban! Tanulnak unalomból, imádkoznak unalomból, és végül belehalnak az unalomba – és ez a dolgok humora – mindezt fontoskodó képpel, maguk se tudják, miért, s tudja isten, mit gondolnak közben. Miért éppen nekem kell ily világosan látnom?”

(Georg Büchner: *Leonce és Léna*)

„A szövegnek nincs mottója. Megijedtem, amikor az előbb hallottam, hogy a mottó ma már kínos, avítt.”

(Nagy Abonyi Árpád. Híd-találkozó, 2012. december 7., Újvidék)

Az Újvidéki Színház november 14-én mutatta be Georg Büchner *Leonce és Lénáját*. A XIX. századi szerző egyetemi éve alatt írta ezt a szöveget (sokan, sokféleképpen definiálják: bohózat, satíra, paródia), mintegy szórakozásképp. A világ színpadain ma is kedvelik, érdeme a témavilága, amely minden időben megállhatja a helyét. Mi más is lehetne ez a téma, mint a szerelem. Másrészről a komikum uralta daraboktól sosem ózdkodott a közönség. A túlzás, a karikírozás, a szerencsés kimenetel mind olyan alkotóelemek, melyeket általában tárt karokkal fogad a nagydídemű. Rendkívül sajnálatos és nehezen magyarázható, ha még az ilyen jellegű beszédmód sem vált ki elismerést. Újvidéken a siker homályba veszett, a publikum csak nehezen tudott utat találni a produkcióhoz. A néző kedvszegetten fogott az előadás feldolgozásához, amely során megállapíthatta, hogy az alkotói elhatározás és a befogadói tapasztalat nem mindig állnak konszenzusban. Nem rajzolja fel az előadás pontosan, hogy az alkotók ezúttal milyen feltételezett elvárások szerint dolgoztak. Hogy a befogadónak kívántak felejthetetlen esztétikai élményt nyújtani vagy inkább bizonyos művészi alaposág szerint akartak eljárni. Mert – ahogyan azt tapasztalhatjuk – a kettő nem jár együtt.

A *Leonce és Lénában* mintha háttérbe szorulnának azok az attitűdök, amelyek miatt az előadás pozitív értelemben töblettel rendelkezhetne. Hiányoznak, vagy legalábbis érzékelhetetlenek azok a rendezői megoldások, amelyek egy populáris darabot egyéni megvilágításban, más nézőpontból

láttatnak, és ezáltal kiemelik az alkotást abból a rendszerből, azon határvonalak közül, amelyekben eddig létezett. Így egy merőben más és attraktív színpadi műalkotás tárulhatna a publikum elé. A továbbgondolás, hangsúlyozás, kiemelés bevett szokás a térség színházi életében is, mely számos vonzó eredményt mutatott.

Az újvidéki közönség esztétikai felfogása gyaníthatóan más kulturális alapokon nyugszik, mint amelyekre a rendezés alapoz. A színpadi produkció önmagában csak üres játék, élettelen attrakció, és csak a publikummal folytatott diskurzus keltheti életre az önmagában üres beszédet. A *Leonce és Léna* esetében a kommunikáció egyirányú marad, mert az impresszió falba ütközik, és az impulzus nem jut el a publikumig, hanem elvesz a köztes térben. A mérsékelt humor uralja az előadást, amely ebben a közegben nem tudja áttörni a határokat. A hatásvadászat nem férkőzik be a darabba, így a hangulatvilág mértéktartó marad. A hatásvadászat egyébként nem áll távol a térség rendezői megnyilvánulásaitól, és talán a közönség ízlésvilágától és elvárásaitól sem. Esetenként a publikum akár jobban is díjazza az effajta megoldásokat mint a visszafogott próbálkozásokat.

A *Leonce és Léna* egy szövevényes szerelmi történet kacskaringós utakkal, sorsszerű találkozásokkal és beteljesüléssel. Egy ironikus, szatirikus megismeréstörténet véletlen fordulatokkal és néha monoton dialógusokkal. A konvenciók és a rendszer bírálata, illetve ironikus hangvételi bemutatása is hálót fon a cselekmény köré. A két főszereplő, Leonce herceg (Balázs Áron) és Léna hercegnő (Crnkovity Gabriella) – de leginkább Leonce – unalmában nem tud mit csinálni, és elmenekül egy más és a felsőbb osztálybéli elvárások, konvenciók elől, hogy aztán a sors egyensége útjukat, és egymáshoz vezesse őket. A szerelem elől való menekülés és annak megtalálása a ma már klisészámba menő alap, amely köré a bonyodalom épül.

A két főszereplő parodikus jellemvonása kihangsúlyozott a Diego de Brea rendezésében és Gyarmati Kata dramaturgi munkájával készült darabban. Ugyanez érvényes Péter királyra, akit Szabó Eduárd, az Újvidéki Színház újonnan szerződötett színésze alakít. A filozófiai eszmefuttatások és a társadalmi-politikai rendszer torz tükörképben jelennek meg, megnyilvánul egyfajta kirekesztettségérzés is, de erősen specifikus színezettel, paródia formájában. A darab Leonce monológjával indít: „Mind a két kezem teli ennivalóval, annyi a munkám, hogy azt se tudom, hol áll a fejem. Ide figyeljen, először is egymás után háromszázhatvanöttször kell leköpnöm ott azt a követ. [...] Aztán – látja ezt a maroknyi homokot? Dobálgom a magasba. Fogadunk? Hány homokszemecske van most a kezem fejn? A számuk? Páros, páratlan? Hogyan? Nem akar fogadni? Hát

pogány? Hisz az Istenben? Én általában önmagammal szoktam fogadni, és ezt naphosszat tudom csinálni. Nagyon lekötelezne, ha előkerítené nekem valakit, akinek kedve telnék fogadni velem. Aztán azon is eltűnődöm, milyen lenne, ha a saját fejem búbjára látnék. Ó, ha egyszer valaki láthatná a saját feje tetejét! Ez egyike az ideáljaimnak.”

Balázs Áron visszafogott marad Leonce szerepében, nem hangsúlyozza a poénokat, inkább az öniróniát, alakításában egy eltévedt, csetlő-botló, elkényeztetett herceget látunk, aki nem tud mit kezdeni magával. Szerepe meghatározó az előadás tekintetében. Leonce a darab egyik legreflektáltabb figurája. Hasonlóképpen viszonyulhatunk Péter királyhoz, akinek bár kisebb szerepe van, köré szerveződnek az események legfontosabb mozzanatai. Szabó Eduárd megformálásában a király egy feledékeny, szintén komikus személy, alakításának érzékletes pontjai az uralkodói önkény és a nép iránti teljes közömbösség. A feladatok elhárítása és a látszat megtartása szintén ábrázolást nyer a színész hiteles alakítása által. Egy életunt királyt látunk, aki belefásult a „munkába”, és megváltásként tekint a halálra: „Ó, fáradt lábam, táncolnod kell itt / tarka cipőben, / s inkább pihennél odalent mélyen, / mélyen a földben. / [...] Ó, két bús szemem, csillognod kell itt / a gyertyafényben, / s inkább kínodat pihennéd már ki / a sötétben.” Lénát Crnkovity Gabriella formálja meg. Léna ábrándozó, érzelmekben gazdag hercegnő. A címszereplők nem találják fel magukat a saját világukban, és egy merőben másmilyen közeget áhítanak, azonban még így is olyan életet élnek, amely sokaknak az álma. A problémájuk az, hogy nincs problémájuk. Az unalom mohóvá, telhetetlenné teszi őket. Pongó Gábor Valeriója nem mindig engedelmeskedő, hanem pimasz szolga. Általa a komikumot juttatták még inkább középpontba. Nemcsak tanácsadóként, szolgaként kíséri Leonce-t, hanem olykor kilép ebből a szerepkörből, és kommentálja az eseményeket, hangsúlyosabbá téve egyes mozzanatokát. A *Leonce és Léná*ban szerepelt még Ferenc Ágota, aki a Nevelőnőt alakította, Rosettát Figura Terézia, a Tanácsosokat pedig Hajdú Tamás, Német Attila és Gombos Dániel. A jelmeztervező Marina Sremac volt.

Ebben a történetben is nagy hangsúlyt helyeztek az út motívumára, amely több irányból közelíthető meg. Nyilvánvalóan egy alakulásfolyamatot fed. Azonosíthatjuk a felnőtté válás útjaként, a szerelemhez vezető útként, az önmegismerés útjaként, ebben a történetben azonban mindezekelőtt a szökés útja, melyet a rank rótt feladatok miatt veszünk igénybe, de gyakran visszavezet oda, ahonnan elindultunk.